

EL

EL

EL

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Βρυξέλλες, 1.7.2010
COM(2010)348 τελικό

ΠΡΑΣΙΝΗ ΒΙΒΛΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

**σχετικά με τις επιλογές πολιτικής για τη θέσπιση ενός ευρωπαϊκού δικαίου των
συμβάσεων για τους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις**

ΠΡΑΣΙΝΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

σχετικά με τις επιλογές πολιτικής για τη θέσπιση ενός ευρωπαϊκού δικαίου των συμβάσεων για τους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις

1. ΣΤΟΧΟΣ ΤΗΣ ΠΡΑΣΙΝΗΣ ΒΙΒΛΟΥ

Η εσωτερική αγορά βασίζεται σε πληθώρα συμβάσεων, που διέπονται από διάφορα εθνικά δίκαια συμβάσεων. Εντούτοις, οι διαφορές μεταξύ των εθνικών δικαίων των συμβάσεων μπορούν να συνεπάγονται πρόσθετο κόστος των συναλλαγών και ανασφάλεια δικαίου για τις επιχειρήσεις, και οδηγούν σε έλλειψη εμπιστοσύνης εκ μέρους των καταναλωτών στην εσωτερική αγορά. Οι αποκλίσεις στους κανόνες του δικαίου των συμβάσεων ενδέχεται να υποχρεώνουν τις επιχειρήσεις να προσαρμόζουν τους συμβατικούς τους όρους. Επίσης, τα εθνικά δίκαια σπάνια είναι διαθέσιμα σε άλλες ευρωπαϊκές γλώσσες, πράγμα που συνεπάγεται ότι οι ασκούντες επιχειρηματική δραστηριότητα πρέπει να συμβουλευονται δικηγόρο ο οποίος να γνωρίζει τη νομοθεσία του νομικού συστήματος που προτίθενται να επιλέξουν.

Εν μέρει για τους λόγους αυτούς, οι καταναλωτές και οι επιχειρήσεις, ειδικότερα οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) που έχουν περιορισμένους πόρους, μπορεί να διστάζουν να συνάπτουν διασυνοριακές συναλλαγές. Με τη σειρά της, η επιφυλακτικότητα αυτή θα μπορούσε να δυσχεράνει τον διασυνοριακό ανταγωνισμό σε βάρος της κοινωνικής ευημερίας. Οι καταναλωτές και οι επιχειρήσεις των μικρών κρατών μελών ενδέχεται να βρεθούν σε ιδιαίτερα μειονεκτική θέση.

Η Επιτροπή επιθυμεί να επωφελούνται πλήρως οι πολίτες από την εσωτερική αγορά. Η Ένωση πρέπει να κάνει περισσότερα για να διευκολύνει τις διασυνοριακές συναλλαγές. Στόχος της παρούσας Πράσινης Βίβλου είναι να θεσπίσει εναλλακτικές λύσεις για το πώς θα ενισχυθεί η εσωτερική αγορά, σημειώνοντας πρόοδο στον τομέα του ευρωπαϊκού δικαίου των συμβάσεων και να ξεκινήσει δημόσια διαβούλευση σχετικά με το θέμα αυτό. Σε συνάρτηση με την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της διαβούλευσης, η Επιτροπή μπορεί να προτείνει περαιτέρω δράση έως το 2012. Κάθε νομοθετική πρόταση θα συνοδεύεται από τη σχετική αξιολόγηση των επιπτώσεων.

2. ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Με την ανακοίνωσή της του 2001 για το *ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων*¹, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε μια διαδικασία εκτενών δημόσιων διαβουλεύσεων σχετικά με τα προβλήματα που απορρέουν από διαφορές μεταξύ των δικαίων των συμβάσεων των κρατών μελών και με τις πιθανές δράσεις στον τομέα αυτό. Βάσει των απαντήσεων, η Επιτροπή εξέδωσε ένα σχέδιο δράσης το 2003², που πρότεινε τη βελτίωση της ποιότητας και συνοχής του ευρωπαϊκού δικαίου των συμβάσεων με τη θέσπιση ενός κοινού πλαισίου αναφοράς (ΚΠΑ) που θα περιέχει κοινές αρχές, ορολογία και πρότυπους κανόνες που θα χρησιμοποιηθούν από το νομοθέτη της Ένωσης κατά την εκπόνηση ή τροποποίηση της νομοθεσίας. Προτάθηκε επίσης να αναθεωρηθεί το κεκτημένο της Ένωσης στον τομέα του δικαίου των καταναλωτικών συμβάσεων ώστε να εξαλειφθούν οι ασάφειες και να πληρωθούν

¹ COM(2001) 398 της 11.7.2001.

² COM(2003) 68 της 12.2.2003.

τα νομοθετικά κενά³. Ως αποτέλεσμα της αναθεώρησης του Οκτωβρίου 2008, η Επιτροπή υπέβαλε πρόταση οδηγίας σχετικά με τα δικαιώματα των καταναλωτών⁴, μέτρο που σχεδιάστηκε για την ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς λιανικού εμπορίου.

Η Επιτροπή μέσω επιδότησης βάσει του 6ου προγράμματος-πλασίου για την έρευνα χρηματοδότησε και παρακολούθησε εκ του σύνεγγυς τις εργασίες ενός διεθνούς πανεπιστημιακού δικτύου που διεξήγαγε προπαρασκευαστική νομική έρευνα ενόψει της θέσπισης του ΚΠΑ. Η ερευνητική εργασία ολοκληρώθηκε κατά τα τέλη του 2008 και οδήγησε στη δημοσίευση του σχεδίου κοινού πλαισίου αναφοράς (ΣΚΠΑ)⁵. Το ΣΚΠΑ καλύπτει αρχές, ορισμούς και πρότυπους κανόνες Αστικού Δικαίου⁶, περιλαμβανομένης της συμβατικής και εξωσυμβατικής ευθύνης. Περιέχει διατάξεις τόσο για εμπορικές όσο και για καταναλωτικές συμβάσεις.

Το ΣΚΠΑ δημιουργήθηκε βάσει προηγούμενων σχεδίων που αναλήφθηκαν σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Ένα δίκτυο διαπρεπών ευρωπαϊών πανεπιστημιακών⁷ εκπόνησε τις αρχές του *ευρωπαϊκού δικαίου των συμβάσεων* (PECL) με στόχο να αποκτήσει η εσωτερική αγορά ένα ενιαίο δίκαιο των συμβάσεων. Πολλές διεθνείς και περιφερειακές οργανώσεις, αναγνωρίζοντας ότι η απόκλιση των κανόνων του δικαίου των συμβάσεων δημιουργεί φραγμούς στο διεθνές εμπόριο, εργάστηκαν για τη μείωση των φραγμών αυτών, με την παροχή ενιαίων προτύπων κανόνων. Η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για το Διεθνές Εμπορικό Δίκαιο (UNCITRAL) δημιούργησε ένα σχεδόν παγκόσμιο πρότυπο για διεπιχειρηματικές πωλήσεις αγαθών - τη σύμβαση της Βιέννης για τις διεθνείς πωλήσεις αγαθών⁸ - που εφαρμόζεται αυτόματα όταν τα μέρη δεν έχουν επιλέξει να εφαρμόσουν άλλο δίκαιο. Το διεθνές ινστιτούτο για την ενοποίηση του ιδιωτικού δικαίου (UNIDROIT) ανέπτυξε τις αρχές των διεθνών εμπορικών συμβάσεων, που αποτελούν πρότυπους κανόνες για τις πωλήσεις αγαθών και την παροχή υπηρεσιών. Τα μέσα αυτά δημιούργησαν πρότυπα τα οποία χρησίμευσαν ως πρότυποι κανόνες αναφοράς για τους νομοθέτες σε ολόκληρο τον κόσμο⁹ και για συμβαλλόμενους σε εμπορικές συμβάσεις που μπορούν να μην τα εφαρμόσουν ως το δίκαιο που διέπει ορισμένες πλευρές των συμβάσεών τους, αλλά μπορούν να τα ενσωματώσουν ως αναφορά, όπως κάνει σαφές το άρθρο 3 σε συνδυασμό με τη σκέψη 13 του κανονισμού Ρώμη Ι¹⁰. Πάντως, το πεδίο εφαρμογής τους περιορίζεται σε διεπιχειρηματικές συμβάσεις και στην περίπτωση της σύμβασης της Βιέννης στην πώληση

³ Βλέπε επίσης ανακοίνωση της Επιτροπής «Το ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων και η αναθεώρηση του κοινοτικού κεκτημένου: πορεία προς τα εμπρός» - COM(2004) 651 της 11.10.2004.

⁴ COM(2008) 614 της 8.10.2008.

⁵ Von Bar, C., Clive, E. and Schulte Nölke, H. (eds.), Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR), Munich, Sellier, 2009.

⁶ Μερικοί από τους κανόνες αυτούς έχουν εμπνευσθεί από τις αρχές και τους πρότυπους κανόνες της Association Henri Capitant και της Société de législation comparée («European Contract Law. Materials for a Common Frame of Reference: H. Capitant et SLC, 2008, Sellier European law publishers).

⁷ Το δίκτυο, με την επωνυμία «Επιτροπή για το ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων», που απαρτίζεται από πανεπιστημιακούς από όλα τα κράτη μέλη και ενεργοποιήθηκε με την προεδρία του Ole Lando, μεταξύ 1982 και 2001.

⁸ Η σύμβαση της Βιέννης έχει επικυρωθεί από 74 χώρες μέχρι σήμερα. Σημαντικές εξαιρέσεις, μεταξύ των χωρών της ΕΕ είναι το Ηνωμένο Βασίλειο, η Πορτογαλία και η Ιρλανδία.

⁹ Για παράδειγμα, ο οργανισμός για την εναρμόνιση του δικαίου των επιχειρήσεων στην Αφρική εργάζεται για τη θέσπιση ενιαίου νόμου για τις συμβάσεις που σε μεγάλο βαθμό εμπνέεται από τις αρχές UNIDROIT των διεθνών εμπορικών συμβάσεων. Οι αρχές UNIDROIT και PECL ενέπνευσαν επίσης τον κινεζικό νόμο για τις συμβάσεις του 1999.

¹⁰ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 593/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουνίου 2008, για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενσχέσεις (ΕΕ L 177 της 4.7.2008, σ. 6).

αγαθών. Επίσης, δεν υπάρχει μηχανισμός που να διασφαλίζει την ενιαία ερμηνεία τους στα κράτη μέλη. Τελικά, τα μέσα αυτά δεν μπορούν να περιορίσουν την εφαρμογή των εθνικών κανόνων αναγκαστικού δικαίου.

Μία πράξη σχετικά με το ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων θα βοηθούσε την ΕΕ να επιτύχει τους οικονομικούς της στόχους και να ανακάμψει από την οικονομική κρίση. Το πρόγραμμα της Στοκχόλμης για το 2010-2014¹¹ αναφέρει ότι ο ευρωπαϊκός δικαστικός χώρος θα χρησιμεύσει για τη στήριξη της οικονομικής δραστηριότητας στην εσωτερική αγορά. Το πρόγραμμα καλεί την Επιτροπή να υποβάλει πρόταση σχετικά με το ΚΠΑ και να εξετάσει περαιτέρω το ζήτημα του δικαίου των συμβάσεων. Η ανακοίνωση της Επιτροπής «Ευρώπη 2020»¹² αναγνωρίζει την ανάγκη να καταστεί ευκολότερη και λιγότερο δαπανηρή για τις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές η σύναψη συμβάσεων με εταίρους σε άλλα κράτη της ΕΕ, ιδίως προσφέροντας εναρμονισμένες λύσεις για τις καταναλωτικές συμβάσεις και τις πρότυπες συμβατικές ρήτρες ΕΕ, και προχωρώντας προς ένα προαιρετικό ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων. Το ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη¹³, η πρώτη βασική πρωτοβουλία που εγκρίθηκε βάσει της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», στοχεύει στην παροχή ουσιωδών οικονομικών και κοινωνικών οφελών χάρη σε μια ψηφιακή εσωτερική αγορά, καταργώντας τις αποσπασματικές νομικές ρυθμίσεις. Η δράση που προτείνει αναφέρεται σε «προαιρετικό μέσο του συμβατικού δικαίου για την αντιμετώπιση του κατακερματισμού του συμβατικού δικαίου, ιδίως όσον αφορά το επιγραμμικό περιβάλλον».

Η Ένωση θα καλύψει τα νομικά κενά που υπάρχουν στο δίκαιο των συμβάσεων με τη θέσπιση αποτελεσματικών μέσων για την άρση των φραγμών της αγοράς όσον αφορά τις αποκλίσεις στο δίκαιο των συμβάσεων. Μία πράξη για το ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων, εάν είναι επαρκώς εύχρηστη και παρέχει ασφάλεια δικαίου θα μπορούσε επίσης να χρησιμεύσει ως πρότυπο, ιδίως σε διεθνείς οργανισμούς που έχουν την Ένωση ως πρότυπο περιφερειακής ολοκλήρωσης¹⁴. Κατά συνέπεια, η Ένωση θα μπορούσε να διαδραματίσει ηγετικό ρόλο στη θέσπιση ενιαίων διεθνών προτύπων στον τομέα αυτό, πράγμα που θα μπορούσε να προσδώσει στην ευρωπαϊκή οικονομία ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε παγκόσμιο επίπεδο.

Για να φέρει σε πέρας την εντολή της, η Επιτροπή συνέστησε ομάδα εμπειρογνομόνων¹⁵ για να μελετήσει τη σκοπιμότητα μιας εύχρηστης πράξης όσον αφορά το ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων, ικανής να διευκολύνει τους καταναλωτές και τις επιχειρήσεις, που συγχρόνως θα παρέχει ασφάλεια του δικαίου. Η ομάδα θα επικουρεί την Επιτροπή στην επιλογή των τμημάτων αυτών του ΣΚΠΑ που άμεσα ή έμμεσα συνδέονται με το δίκαιο των συμβάσεων και στην αναδιάρθρωση, αναθεώρηση και συμπλήρωση των διατάξεων που θα επιλεγούν. Επίσης θα λάβει υπόψη άλλες σχετικές πηγές στον τομέα αυτό, καθώς και τις συνεισφορές της παρούσας διαβούλευσης. Η ομάδα συγκεντρώνει την εμπειρία των διαφορετικών νομικών παραδόσεων της Ένωσης και τα συμφέροντα των ενδιαφερομένων. Τα μέλη επιλέγονται μεταξύ ειδικών υψηλής εξειδίκευσης στο Αστικό Δίκαιο και ιδίως στο δίκαιο των συμβάσεων

¹¹ Πράξη του Συμβουλίου της 2ας Δεκεμβρίου 2009, αριθ. 17024/09.

¹² COM(2010) 2020 της 3.3.2010.

¹³ Βλέπε ανακοίνωση της Επιτροπής «Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη» - COM (2010) 245 της 19.5.2010.

¹⁴ Για παράδειγμα, ο Σύνδεσμος Χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας (συστάθηκε το 1967) ή η πρόσφατα συσταθείσα Ένωση Νοτιοαμερικανικών Εθνών (2008).

¹⁵ Απόφαση της Επιτροπής, της 26ης Απριλίου 2010, σχετικά με τη σύσταση ομάδας εμπειρογνομόνων για ένα κοινό πλαίσιο αναφοράς στον τομέα του ευρωπαϊκού δικαίου των συμβάσεων (EE L 105 της 27.4.2010, σ. 109).

και ενεργούν ανεξάρτητα κατά την άσκηση των καθηκόντων τους και προς το κοινό συμφέρον. Οι ήδη διεξαγόμενες εργασίες της ομάδας εμπειρογνομόνων θα λάβουν υπόψη τα αποτελέσματα της δημόσιας διαβούλευσης που εγκαινιάζει η παρούσα Πράσινη Βίβλος.

3. ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΓΟΡΑ

Η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς προσκρούει σε διάφορους φραγμούς που την εμποδίζουν να αναπτύξει ολόκληρο το δυναμικό της. Οι κανονιστικοί, οι γλωσσικοί και άλλοι φραγμοί¹⁶ εμποδίζουν την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Οι αποκλίσεις μεταξύ των εθνικών δικαίων των συμβάσεων περιλαμβάνονται μεταξύ των φραγμών αυτών, όπως προέκυψε από τη διαβούλευση που ξεκίνησε με την ανακοίνωση του 2001 για το ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων, τις έρευνες του ευρωβαρομέτρου¹⁷ και άλλες μελέτες¹⁸.

3.1. Συμβάσεις μεταξύ επιχειρήσεων και καταναλωτών

Οι αποκλίσεις δεν υπάρχουν μόνο σε τομείς που δεν έχουν ρυθμιστεί από το δίκαιο της ΕΕ (π.χ. γενικό δίκαιο των συμβάσεων), αλλά επίσης σε τομείς που έχουν εν μέρει εναρμονιστεί σε επίπεδο Ένωσης, βάσει μιας ελάχιστης εναρμόνισης (π.χ. προστασίας των καταναλωτών). Αυτό αφήνει περιθώριο για διάφορες εθνικές προσεγγίσεις όσον αφορά τη νομοθεσία για την προστασία των καταναλωτών.

Στις συμβάσεις μεταξύ επιχειρήσεων και καταναλωτών, η Ένωση θέσπισε ενιαίους κανόνες σύγκρουσης νόμων, με στόχο την προστασία των καταναλωτών, όταν ζητούν επανόρθωση από επιχειρήσεις άλλων κρατών μελών με τις οποίες συνήψαν σύμβαση. Ειδικότερα, βάσει του άρθρου 6 του κανονισμού Ρώμη I για το εφαρμοστέο δίκαιο στις συμβατικές ενοχές, όταν ο επιχειρηματίας ασκεί ή διευθύνει τις εμπορικές του δραστηριότητες στη χώρα όπου ο καταναλωτής έχει τη συνήθη διαμονή του, η σύμβαση διέπεται από το δίκαιο της χώρας αυτής, ελλείψει επιλογής δικαίου. Εάν τα μέρη επιλέξουν δίκαιο άλλο από το δίκαιο της χώρας της συνήθους διαμονής του καταναλωτή, η επιλογή αυτή δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να στερήσει τον καταναλωτή από την προστασία που του εξασφαλίζει το δίκαιο της χώρας του¹⁹. Ως αποτέλεσμα του κανόνα αυτού, οι καταναλωτές μπορούν να έχουν εμπιστοσύνη ότι, στην περίπτωση διαφοράς, τα δικαστήρια θα τους εξασφαλίσουν ότι θα επωφεληθούν από επίπεδο προστασίας τουλάχιστον αντίστοιχο με εκείνο της χώρας διαμονής τους.

Για τις επιχειρήσεις, ο κανόνας αυτός σημαίνει ότι, όταν επιθυμούν να προβαίνουν σε διασυνοριακές πωλήσεις, οι συμβάσεις που συνάπτουν με καταναλωτές υπόκεινται στους διάφορους ισχύοντες κανόνες στις χώρες όπου οι εν λόγω καταναλωτές έχουν συνήθη διαμονή, ανεξάρτητα από το αν έγινε ή όχι επιλογή δικαίου. Οι επιχειρήσεις που επιθυμούν να ασκήσουν διασυνοριακό εμπόριο πρέπει να αντιμετωπίσουν υψηλά και ορισμένες φορές απαγορευτικά νομικά έξοδα, όταν οι συμβάσεις τους υπόκεινται σε αλλοδαπό δίκαιο καταναλωτικών συμβάσεων. Σε ακραίες περιπτώσεις, ορισμένες επιχειρήσεις μπορούν ακόμη και να αρνηθούν να πωλούν διασυνοριακά και κατά συνέπεια οι δυνητικοί πελάτες των

¹⁶ Για παράδειγμα, προβλήματα παράδοσης με τις ταχυδρομικές υπηρεσίες ή προβλήματα πληρωμών.

¹⁷ Βλέπε για παράδειγμα, ειδικό ΕΥΡΩΒΑΡΟΜΕΤΡΟ 292 (2008) και έκτακτο ΕΥΡΩΒΑΡΟΜΕΤΡΟ (Flash) 278 (2009).

¹⁸ Βλέπε για παράδειγμα the Clifford Chance Survey in European Contract Law (2005).

¹⁹ Αντίστοιχοι κανόνες σύγκρουσης δικαίου που στοχεύουν στην προστασία του ασθενέστερου μέρους υπάρχουν και για άλλα είδη συμβάσεων, όπως για παράδειγμα τις συμβάσεις ασφάλισης και τις συμβάσεις μεταφοράς, βλέπε αντίστοιχα άρθρα 7 και 5 του κανονισμού Ρώμη I.

επιχειρήσεων αυτών μπορούν να κλειστούν στις εθνικές τους αγορές και να στερηθούν την αυξημένη επιλογή και τις χαμηλότερες τιμές που προσφέρονται στην εσωτερική αγορά. Τα προβλήματα αυτά ενδέχεται να προκύπτουν ιδίως στις ηλεκτρονικές συναλλαγές. Ακόμη και αν ο δικτυακός τόπος ενός πωλητή μπορεί να είναι προσβάσιμος από καταναλωτές από όλα τα κράτη μέλη, λόγω των υψηλών συναφών εξόδων και κινδύνων, ο πωλητής μπορεί να αρνηθεί τη σύναψη συμβάσεων με καταναλωτές από άλλα κράτη μέλη. Για παράδειγμα, για το 61% των διασυνοριακών προσφορών ηλεκτρονικού εμπορίου, οι καταναλωτές δεν μπόρεσαν να δώσουν παραγγελία, κυρίως επειδή οι έμποροι αρνήθηκαν να εξυπηρετήσουν τη χώρα του καταναλωτή²⁰. Έτσι, η δυνατότητα διασυνοριακού ηλεκτρονικού εμπορίου παραμένει εν μέρει ανεκμετάλλευτη, σε βάρος τόσο των επιχειρήσεων και ιδίως των ΜΜΕ, όσο και των καταναλωτών.

Η πρόταση οδηγίας της Επιτροπής για τα δικαιώματα των καταναλωτών²¹ εξετάζει ορισμένα από τα προβλήματα αυτά, στοχεύοντας στην απλούστευση και παγίωση της ισχύουσας νομοθεσίας στον τομέα του δικαίου των καταναλωτικών συμβάσεων, βάσει της πλήρους εναρμόνισης σειράς βασικών πτυχών της εσωτερικής αγοράς που άπτονται του δικαίου των καταναλωτικών συμβάσεων. Πάντως, ακόμη και αν εκδοθεί σύμφωνα με την πρόταση, δεν θα μπορούσε να καταστήσει πλήρως συμβατές τις εθνικές νομοθεσίες για το δίκαιο των συμβάσεων στα κράτη μέλη, στους μη εναρμονισμένους τομείς. Ακόμα και στους τομείς όπου υπάρχει πλήρης εναρμόνιση των διατάξεων, θα είναι απαραίτητο να εφαρμοστούν σε συνδυασμό με άλλες εθνικές διατάξεις γενικού δικαίου των συμβάσεων²². Επίσης, δύο χρόνια εντατικών διαπραγματεύσεων στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου υπογράμμισαν ότι υπάρχουν όρια σε μία προσέγγιση που βασίζεται στην πλήρη εναρμόνιση. Κατά συνέπεια, οι διαφορές μεταξύ της νομοθεσίας των κρατών μελών για το δίκαιο των συμβάσεων θα παραμείνουν μία πραγματικότητα ακόμη και μετά την έκδοση της οδηγίας και οι επιχειρήσεις που επιθυμούν να προβαίνουν σε διασυνοριακές πωλήσεις θα πρέπει να συμμορφώνονται προς τις νομοθεσίες αυτές.

3.2. Διεπιχειρηματικές συμβάσεις

Σε μια διεπιχειρηματική σύμβαση, τα μέρη έχουν την ελευθερία να επιλέγουν το δίκαιο που διέπει τη σύμβασή τους. Μπορούν επίσης να ενσωματώσουν στις συμβάσεις τους ισχύουσες πράξεις, όπως η σύμβαση της Βιέννης σχετικά με τη διεθνή πώληση αγαθών ή οι αρχές UNIDROIT των διεθνών εμπορικών συμβάσεων. Πάντως, οι επιχειρήσεις δεν έχουν την εναλλακτική δυνατότητα ενός κοινού ευρωπαϊκού δικαίου των συμβάσεων που θα εφαρμόζεται και θα ερμηνεύεται ενιαία σε όλα τα κράτη μέλη.

²⁰ Βλ. ανακοίνωση της Επιτροπής για τις διασυνοριακές ηλεκτρονικές εμπορικές συναλλαγές μεταξύ επιχειρήσεων και καταναλωτών στην ΕΕ, COM(2009) 557 της 22.10.2009.

²¹ COM (2008) 614.

²² Για παράδειγμα, τα μέσα προσφυγής για παράβαση των υποχρεώσεων πληροφόρησης.

Οι μεγάλες εταιρείες με ευρεία διαπραγματευτική ισχύ μπορούν να εξασφαλίσουν ότι οι συμβάσεις τους υπόκεινται σε ένα συγκεκριμένο εθνικό δίκαιο. Αυτό θα είναι δυσκολότερο για τις ΜΜΕ και κατά συνέπεια θα δημιουργηθούν φραγμοί στην άσκηση μιας ενιαίας εμπορικής πολιτικής στο σύνολο της Ένωσης πράγμα που θα στερήσει τις επιχειρήσεις από τις ευκαιρίες που προσφέρονται στην εσωτερική αγορά. Επίσης, η συμμόρφωση με διαφορετικά συστήματα δικαίου των συμβάσεων ή η αναζήτηση πληροφοριών σχετικά με την εφαρμοστέα νομοθεσία σε άλλο κράτος μέλος και σε άλλη γλώσσα μπορεί να αυξήσει τα νομικά έξοδα.

Όσον αφορά ορισμένες ειδικές συμβάσεις με έντονη διεθνή διάσταση, όπως οι συμβάσεις ναύλωσης πλοίων, οι επιχειρήσεις έχουν ενδεχομένως ήδη εξοικειωθεί με τη συνήθη νομοθεσία που διέπει αυτού του είδους τις συναλλαγές, αλλά αυτό δεν συμβαίνει κατ' ανάγκη πάντα. Επίσης, για πιο γενικές εμπορικές συναλλαγές, οι επιχειρήσεις μπορούν να επωφεληθούν από μία πράξη που θεσπίζει ενιαία δέσμη κανόνων ευρωπαϊκού δικαίου των συμβάσεων, που μπορεί να είναι εύκολα προσβάσιμη σε όλες τις επίσημες γλώσσες. Αυτό θα μπορούσε να προσφέρει μεγαλύτερη ασφάλεια στις επιχειρήσεις που ασκούν διασυνοριακό εμπόριο, που ενδέχεται να εξοικειωθούν γρήγορα με ένα τέτοιο σύστημα, χρησιμοποιώντας το σε όλες τις συμφωνίες με επιχειρήσεις άλλων κρατών μελών. Σε αυτού του είδους τις συμφωνίες, η πράξη θα μπορούσε επίσης να θεωρηθεί ως εναλλακτική δυνατότητα απέναντι στα εθνικά δίκαια των συμβάσεων των κρατών μελών και ως ουδέτερο καθεστώς σύγχρονου δικαίου των συμβάσεων που βασίζεται στις κοινές παραδόσεις των εθνικών νομοθεσιών με σαφή και εύχρηστο τρόπο. Μια τέτοια δυνατότητα θα μπορούσε να είναι ιδιαίτερα ελκυστική για τις ΜΜΕ που δραστηριοποιούνται σε νέες αγορές για πρώτη φορά.

4. ΕΠΙΛΕΓΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΠΡΑΞΗ ΓΙΑ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

Μία πράξη σχετικά με το ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων θα πρέπει να ανταποκρίνεται στα προβλήματα των αποκλίσεων στο δίκαιο των συμβάσεων που αναφέρθηκαν παραπάνω, χωρίς να εισάγει πρόσθετους φραγμούς ή περιπλοκές για τους καταναλωτές ή τις επιχειρήσεις. Θα πρέπει επίσης να εξασφαλίζει υψηλό επίπεδο προστασίας των καταναλωτών. Στον τομέα που καλύπτει, η πράξη πρέπει να είναι πλήρης και αυτόνομη, με την έννοια ότι οι αναφορές σε εθνικά δίκαια ή διεθνείς πράξεις θα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν λιγότερες. Προσδιορίστηκαν διάφορες εναλλακτικές λύσεις, όσον αφορά τη νομική φύση, το πεδίο εφαρμογής και το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της μελλοντικής πράξης.

4.1. Ποια θα είναι η νομική φύση της πράξης σχετικά με το ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων;

Μία πράξη σχετικά με το ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων μπορεί να έχει διάφορες μορφές, αρχής γενομένης από μια μη δεσμευτική πράξη, που στοχεύει στη βελτίωση της συνάφειας και της ποιότητας της νομοθεσίας της ΕΕ, έως μία δεσμευτική πράξη που θα αποτελούσε εναλλακτική λύση στα υπάρχοντα πολυπληθή καθεστάτα εθνικών δικαίων των συμβάσεων, παρέχοντας ένα ενιαίο σύνολο κανόνων δικαίου των συμβάσεων. Ως γενική παρατήρηση, μία πράξη της Ένωσης θα είναι διαθέσιμη σε όλες τις επίσημες γλώσσες. Αυτό θα διευκολύνει όλους τους ενδιαφερομένους, τους νομοθέτες που ζητούν οδηγίες, τους δικαστές που εφαρμόζουν τους κανόνες και τους συμβαλλομένους που διαπραγματεύονται τους όρους της σύμβασής τους.

Εναλλακτική λύση 1: Δημοσίευση των αποτελεσμάτων της ομάδας εμπειρογνομόνων

Τα αποτελέσματα των εργασιών της ομάδας εμπειρογνομόνων μπορούν να είναι εύκολα προσβάσιμα, με απευθείας δημοσίευση στο δικτυακό τόπο της Επιτροπής, χωρίς να απαιτείται καμία θεώρηση σε επίπεδο Ένωσης. Εάν η ομάδα εμπειρογνομόνων εκπονήσει ένα πρακτικό και εύχρηστο κείμενο, αυτό θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από τους ευρωπαίους και εθνικούς νομοθέτες ως πηγή έμπνευσης κατά το σχεδιασμό νομοθεσίας και από τα συμβαλλόμενα μέρη κατά τη σύναψη των τυποποιημένων όρων των συμβάσεών τους. Το κείμενο αυτό θα μπορούσε επίσης να χρησιμεύσει για την ανώτατη εκπαίδευση ή την επαγγελματική κατάρτιση, ως συλλογή των διαφόρων νομοθετικών παραδόσεων των κρατών μελών στον τομέα των συμβάσεων. Μια εκτεταμένη χρήση των εργασιών αυτών θα συνέβαλε, μακροχρόνια, στην εθελοντική σύγκλιση των εθνικών δικαίων των συμβάσεων.

Πάντως, η λύση αυτή δεν επαρκεί για να αντιμετωπιστούν τα εμπόδια της εσωτερικής αγοράς. Οι αποκλίσεις στο δίκαιο των συμβάσεων δεν θα μειωθούν αισθητά από ένα κείμενο που δεν απορρέει από επίσημη αρχή και δεν είναι δεσμευτικό για τα δικαστήρια και τους νομοθέτες.

Εναλλακτική λύση 2: Μια επίσημη «εργαλειοθήκη» για το νομοθέτη

α) Πράξη της Επιτροπής για τη δημιουργία εργαλειοθήκης

Με βάση τα αποτελέσματα της ομάδας εμπειρογνομόνων, η Επιτροπή μπορεί να εκδώσει μία πράξη (π.χ. ανακοίνωση ή απόφαση της Επιτροπής) σχετικά με το ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων, που θα χρησιμοποιείται ως εργαλείο αναφοράς από την Επιτροπή για τη διασφάλιση της συνοχής και της ποιότητας της νομοθεσίας. Η Επιτροπή θα χρησιμοποιεί την «εργαλειοθήκη» αυτή κατά την εκπόνηση προτάσεων νέας νομοθεσίας ή κατά την αναθεώρηση των ισχυόντων μέτρων. Μια τέτοια πράξη θα πρέπει να είναι αποτελεσματική αμέσως μετά την έκδοσή της από την Επιτροπή, χωρίς την έγκριση του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου. Πάντως, στην περίπτωση αυτή, δεν θα ζητηθεί από το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο να λάβουν υπόψη τις συστάσεις της κατά την εκπόνηση των τροπολογιών τους.

β) Διοργανική συμφωνία σχετικά με μία «εργαλειοθήκη»

Μία «εργαλειοθήκη» στο ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο μιας διοργανικής συμφωνίας μεταξύ της Επιτροπής, του Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, ώστε να γίνεται συνεχής αναφορά στις διατάξεις της κατά την εκπόνηση και διαπραγματεύση νομοθετικών προτάσεων που αφορούν το ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων. Η πρόταση για μια διοργανική συμφωνία θα μπορούσε να απαιτήσει διαπραγματεύσεις μεταξύ των τριών νομοθετών προτού τεθεί σε εφαρμογή, αλλά θα είχε πρόσθετη αξία λόγω της συμμετοχής των τριών θεσμικών οργάνων από τα οποία θα ζητηθεί να λάβουν υπόψη τις συστάσεις της κατά την εκπόνηση και έκδοση νέων νομοθετικών πράξεων.

Το μειονέκτημα οποιασδήποτε «εργαλειοθήκης» είναι ότι δεν παρέχει άμεσα και απτά οφέλη στην εσωτερική αγορά, εφόσον δεν αίρει τις αποκλίσεις του δικαίου. Επίσης, μία «εργαλειοθήκη» για το νομοθέτη δεν θα εξασφάλιζε τη συγκλίνουσα εφαρμογή και ερμηνεία του ευρωπαϊκού δικαίου των συμβάσεων από τα δικαστήρια.

Εναλλακτική λύση 3: Σύσταση της Επιτροπής σχετικά με το ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων

Μία πράξη σχετικά με το ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων θα μπορούσε να προσαρτηθεί σε σύσταση της Επιτροπής που θα απευθύνεται στα κράτη μέλη, ενθαρρύνοντάς τα να ενσωματώσουν την πράξη στην εθνική τους νομοθεσία. Μια τέτοια σύσταση θα επέτρεπε στα κράτη μέλη να υιοθετήσουν σταδιακά την πράξη στην εθνική τους νομοθεσία, σε εθελοντική βάση. Επίσης, το Δικαστήριο της ΕΕ θα είχε δικαιοδοσία να ερμηνεύει τις διατάξεις της σύστασης.

Μπορούν να προβλεφθούν δύο δυνατότητες:

- α) Η σύσταση θα ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να αντικαταστήσουν το εθνικό τους δίκαιο των συμβάσεων με τη συνιστώμενη ευρωπαϊκή πράξη. Μια τέτοια προσέγγιση έγινε με επιτυχία στις Ηνωμένες Πολιτείες, όταν ένας ενιαίος εμπορικός κώδικας που εκπονήθηκε από εμπειρογνώμονες στο εμπορικό δίκαιο και υποστηρίχθηκε από ουδέτερους, οιονεί δημόσιους οργανισμούς²³ εγκρίθηκε από όλες πλην μιας από τις 50 Πολιτείες.
- β) Η σύσταση θα μπορούσε να ενθαρρύνει τα κράτη μέλη στο να ενσωματώσουν την πράξη σχετικά με το ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων ως προαιρετικό καθεστώς, προσφέροντας στα συμβαλλόμενα μέρη μία εναλλακτική λύση σε σχέση με το εθνικό δίκαιο. Στα κράτη μέλη που θα επιλέξουν τη μέθοδο αυτή, η προαιρετική ευρωπαϊκή πράξη θα μπορούσε να σταθεί δίπλα σε άλλες εναλλακτικές πράξεις που μπορούν να επιλεγούν ως εφαρμοστέο δίκαιο σε συμβάσεις, όπως οι αρχές UNIDROIT.

Μια τέτοια σύσταση δεν θα είχε δεσμευτική ισχύ στα κράτη μέλη και θα τους έδινε την ευχέρεια για το πώς και πότε θα εφαρμόσουν την πράξη στις εθνικές τους νομοθεσίες. Κατά συνέπεια, η λύση αυτή εμπεριέχει τον κίνδυνο μιας μη συνεκτικής και ατελούς προσέγγισης μεταξύ των κρατών μελών, που μπορούν να εφαρμόσουν τη σύσταση με διαφορετικό τρόπο και σε διαφορετικές χρονικές στιγμές ή και καθόλου.

Εναλλακτική λύση 4: Κανονισμός που θεσπίζει μια προαιρετική πράξη στο ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων

Ένας κανονισμός θα μπορούσε να θεσπίσει μια προαιρετική πράξη, που θα μπορούσε να θεωρηθεί ως «2^ο καθεστώς» σε κάθε κράτος μέλος, προσφέροντας κατά τον τρόπο αυτό στα μέρη την επιλογή μεταξύ δύο καθεστώτων εσωτερικού δικαίου στον τομέα των συμβάσεων²⁴.

Θα εισήγαγε στο εθνικό δίκαιο των 27 κρατών μελών μια ολοκληρωμένη και, στο μέτρο του δυνατού, αυτόνομη δέσμη κανόνων δικαίου των συμβάσεων που θα μπορούσαν να επιλεγούν από τα μέρη ως το δίκαιο που διέπει τις συμβάσεις τους²⁵. Θα παρείχε στα μέρη, και κατά κύριο λόγο σε εκείνους που επιθυμούν να ασκήσουν επιχειρηματική δραστηριότητα στην

²³ Ο ενιαίος εμπορικός κώδικας αναθεωρείται συχνά και εγκρίνεται από κοινού με την Επιτροπή Ενιαίας Νομοθεσίας, που έχει ως σκοπό το σχεδιασμό και την προώθηση της θέσης σε ισχύ ενιαίων νόμων του κράτους, όπου η ομοιομορφία είναι πρακτική και επιθυμητή, και με το ινστιτούτο αμερικανικού δικαίου, που παράγει ακαδημαϊκό έργο με επιρροή για τη διασαφήνιση, τον εκσυγχρονισμό και τη βελτίωση της νομοθεσίας.

²⁴ Βλέπε επίσης γνώμη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, INT/499 της 27.5.2010.

²⁵ Αυτή η δέσμη κανόνων δικαίου των συμβάσεων θα μπορούσε να αποτελεί τμήμα του εθνικού δικαίου κάθε κράτους μέλους επίσης για λόγους ιδιωτικού διεθνούς δικαίου.

εσωτερική αγορά, μια εναλλακτική δέσμη κανόνων²⁶. Η πράξη θα εφαρμόζεται μόνο σε διασυνοριακές συμβάσεις ή συγχρόνως σε διασυνοριακές και σε εγχώριες συμβάσεις (βλέπε παρακάτω, τμήμα 4.2.2).

Από την ίδια της τη φύση, μία προαιρετική πράξη θα μπορούσε μόνον να αποτελεί μία πρακτική λύση στα προβλήματα που απορρέουν από τις ρυθμιστικές αποκλίσεις, εάν είναι επαρκώς σαφής για τον μέσο χρήστη και παρέχει ασφάλεια του δικαίου. Αυτές είναι οι προϋποθέσεις για να δημιουργηθεί εμπιστοσύνη στα συμβαλλόμενα μέρη απέναντι στην πράξη, έτσι ώστε κατ' αρχήν να επιλεγεί ως νομική βάση της σύμβασης. Ειδικότερα, οι καταναλωτές θα πρέπει να είναι βέβαιοι ότι, συνάπτοντας συμβάσεις σε αυτή τη βάση, δεν θα επηρεάζονται τα δικαιώματά τους. Η προαιρετική πράξη, για να είναι λειτουργική από άποψη εσωτερικής αγοράς θα πρέπει να θίγει την εφαρμογή υποχρεωτικών διατάξεων, περιλαμβανομένων εκείνων για την προστασία του καταναλωτή²⁷. Πράγματι, αυτό ακριβώς αποτελεί την προστιθέμενη αξία σε σχέση με τα υφιστάμενα προαιρετικά καθεστάτα, όπως με τη σύμβαση της Βιέννης, που δεν μπορούν να περιορίσουν την εφαρμογή των εθνικών κανόνων αναγκαστικού δικαίου.

Η προαιρετική πράξη απαιτείται να προσφέρει ένα προφανώς υψηλό επίπεδο προστασίας του καταναλωτή²⁸.

Η πάγια αναφορά σε ένα ενιαίο σύνολο κανόνων θα μπορούσε να άρει την υποχρέωση των δικαστών και των ασκούντων νομικά επαγγέλματα να εξετάζουν σε ορισμένες υποθέσεις αλλοδαπά δίκαια, πράγμα που συνήθως συμβαίνει στην περίπτωση σύγκρουσης νόμων. Αυτό δεν θα μείωνε μόνον το κόστος για τις επιχειρήσεις, αλλά επίσης θα ελάφρυνε το διοικητικό φόρτο του δικαστικού συστήματος.

Μια τέτοια προαιρετική πράξη θα επέφερε σημαντικά οφέλη στην εσωτερική αγορά χωρίς να απαιτεί περαιτέρω παρεμβάσεις στο εθνικό δίκαιο. Κατά συνέπεια, σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, μία προαιρετική πράξη θα αποτελούσε εναλλακτική λύση στην πλήρη εναρμόνιση των εθνικών δικαίων, προσφέροντας μια αναλογική λύση στο πρόβλημα των φραγμών της εσωτερικής αγοράς που απορρέουν από τις αποκλίσεις των εθνικών δικαίων των συμβάσεων.

Από την άλλη πλευρά, η ευρωπαϊκή προαιρετική πράξη μπορεί να επικριθεί για το ότι περιπλέκει το νομικό περιβάλλον. Με την προσθήκη παράλληλου συστήματος, το νομικό περιβάλλον όχι μόνο δεν θα απλουστευθεί, αλλά και θα απαιτεί την παροχή σαφών πληροφοριών για να μπορούν οι καταναλωτές να κατανοούν τα δικαιώματά τους και να αποφασίζουν, εν γνώσει των πραγμάτων, για το κατά πόσο θα πρέπει να συνάψουν σύμβαση με βάση την προαιρετική αυτή πράξη.

²⁶ Βλέπε έκθεση Mario Monti προς τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: «Μια νέα στρατηγική για την ενιαία αγορά», 9 Μαΐου 2010: «Το πλεονέκτημα του 28ου καθεστώτος είναι η επέκταση των εναλλακτικών λύσεων για τις επιχειρήσεις και τους πολίτες που ασκούν δραστηριότητα στην ενιαία αγορά: εάν η ενιαία αγορά είναι ο βασικός τους ορίζοντας, μπορούν να επιλέξουν ένα πρότυπο και ενιαίο νομικό πλαίσιο που θα ισχύει σε όλα τα κράτη μέλη». Βλέπε επίσης τη σύσταση της έκθεσης προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο από την ομάδα προβληματισμού για το μέλλον της ΕΕ 2030, «Σχέδιο Ευρώπη 2030 - Προκλήσεις και ευκαιρίες», Μάιος 2010: «Πρέπει να αναληφθεί δράση για να παρασχεθεί στους πολίτες ως επιλογή η προσφυγή στο ευρωπαϊκό νομικό καθεστώς (το «28ο καθεστώς») που θα ισχύει για τις συμβατικές σχέσεις σε ορισμένους τομείς του αστικού και του εμπορικού δικαίου εκ παραλλήλου με τα ισχύοντα 27 εθνικά καθεστάτα».

²⁷ Είναι αναγκαίο να ενταχθεί στην πράξη η σχέση με τις διατάξεις του κανονισμού Ρώμη Ι.

²⁸ Βλέπε άρθρο 12 της συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Εναλλακτική λύση 5: Οδηγία σχετικά με το ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων

Μία οδηγία σχετικά με το ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων θα εναρμόνιζε τα εθνικά δίκαια των συμβάσεων βάσει ελάχιστων κοινών προτύπων. Τα κράτη μέλη θα είχαν τη δυνατότητα να θεσπίσουν περισσότερο προστατευτικούς κανόνες, συμβατούς με τη Συνθήκη. Θα μπορούσε επίσης να προβλεφθεί η υποχρέωση κοινοποίησης στην Επιτροπή των διαφορών που θα προέκυπταν και, εν συνεχεία, η δημοσίευση αυτών, ούτως ώστε να αυξηθεί η διαφάνεια έναντι των καταναλωτών και των επιχειρήσεων που αναπτύσσουν διασυνοριακές εμπορικές δραστηριότητες.

Όσον αφορά τις συμβάσεις μεταξύ επιχειρήσεων και καταναλωτών, η οδηγία θα βασιζόταν σε ένα υψηλό επίπεδο προστασίας του καταναλωτή, όπως απαιτείται από τη Συνθήκη, και θα συμπλήρωνε το *κεκτημένο* του καταναλωτή, περιλαμβανομένων των διατάξεων της μελλοντικής οδηγίας για τα δικαιώματα του καταναλωτή.

Μια τέτοια οδηγία θα μείωνε τις νομικές αποκλίσεις, επιτυγχάνοντας κάποια σύγκλιση μεταξύ των εθνικών δικαίων των συμβάσεων. Αυτό αντίθετα θα οδηγούσε σε μεγαλύτερη εμπιστοσύνη, ειδικότερα για τους καταναλωτές και τις ΜΜΕ, στο να έχουν διασυνοριακή δραστηριότητα. Πάντως, η εναρμόνιση μέσω οδηγιών που βασίζονται σε μια ελάχιστη εναρμόνιση δεν θα οδηγούσε υποχρεωτικά σε ενιαία εφαρμογή και ερμηνεία των κανόνων²⁹. Οι επιχειρήσεις που προσφέρουν αγαθά και υπηρεσίες σε διασυνοριακό επίπεδο θα εξακολουθήσουν να τηρούν τους διάφορους κανόνες καταναλωτικών συμβάσεων σε όλες αυτές τις χώρες. Το υπάρχον *κεκτημένο* στον τομέα των καταναλωτικών συμβάσεων αποδεικνύει τους περιορισμούς των οδηγιών ελάχιστης εναρμόνισης, όσον αφορά τη μείωση των ρυθμιστικών αποκλίσεων. Στις διασυνοριακές διεπιχειρηματικές συμβάσεις, η οδηγία ενδεχομένως δεν θα μπορεί να παρέχει την αναγκαία ασφάλεια του δικαίου και κατά συνέπεια, οι επιχειρήσεις θα συνεχίσουν να καταβάλλουν το κόστος συμμόρφωσης.

Εναλλακτική λύση 6: Κανονισμός για τη θέσπιση ευρωπαϊκού δικαίου των συμβάσεων

Ένας κανονισμός που θεσπίζει ένα ευρωπαϊκό δίκαιο συμβάσεων θα μπορούσε να αντικαταστήσει τις αποκλίσεις των εθνικών δικαίων με μία ενιαία δέσμη ευρωπαϊκών κανόνων, περιλαμβανομένων υποχρεωτικών κανόνων που παρέχουν υψηλό επίπεδο προστασίας στους ασθενέστερους. Οι κανόνες αυτοί θα εφαρμόζονταν σε συμβάσεις όχι κατ' επιλογή των μερών, αλλά ως τμήμα του εθνικού δικαίου. Ο κανονισμός θα αντικαθιστούσε το εθνικό δίκαιο μόνο στις διασυνοριακές συναλλαγές, ή θα αντικαθιστούσε το εθνικό δίκαιο συγχρόνως στις διασυνοριακές και στις εγχώριες συμβάσεις (βλέπε παρακάτω τμήμα 4.2.2).

Η λύση αυτή θα οδηγούσε στην άρση της αποσπασματικής νομοθεσίας στον τομέα του δικαίου των συμβάσεων και στην ενιαία εφαρμογή και ερμηνεία των διατάξεων του κανονισμού. Οι ενιαίοι κανόνες στον τομέα του δικαίου των συμβάσεων θα διευκόλυναν τη σύναψη διασυνοριακών συμβάσεων και θα παρουσίαζαν έναν αποτελεσματικό μηχανισμό επίλυσης των διαφορών.

Πάντως, η λύση αυτή θα μπορούσε να άρει πρακτικά προβλήματα επικουρικότητας και αναλογικότητας. Η αντικατάσταση της πλειονότητας των εθνικών δικαίων, ιδίως αν καλύπτονται επίσης οι εγχώριες συμβάσεις, με μια ενιαία δέσμη κανόνων ενδέχεται να μην είναι αναλογικό μέτρο για την αντιμετώπιση των φραγμών στο εμπόριο, στην εσωτερική αγορά.

²⁹ Για το λόγο αυτό, η έκθεση Monti συνιστά ότι η εναρμόνιση πρέπει να γίνει μέσω κανονισμών, σ. 93.

Εναλλακτική λύση 7: Κανονισμός για τη θέσπιση ενός ευρωπαϊκού Αστικού Κώδικα

Η λύση αυτή πηγαίνει ένα βήμα παραπέρα από τον κανονισμό για τη θέσπιση ευρωπαϊκού δικαίου των συμβάσεων, με την έννοια ότι δεν θα κάλυπτε μόνο το δίκαιο των συμβάσεων, αλλά επίσης άλλου είδους υποχρεώσεις (π.χ. δίκαιο αδικοπραξιών και διοίκηση αλλοτριών). Μία τέτοια πράξη θα μείωνε ακόμη περισσότερο την ανάγκη επιστροφής στις εθνικές διατάξεις.

Παρότι υπάρχουν εμπόδια στην ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και σε άλλους τομείς πλην του δικαίου των συμβάσεων, πρέπει να καθοριστεί σε ποιο βαθμό μια πράξη όπως ο ευρωπαϊκός Αστικός Κώδικας θα μπορούσε να αιτιολογηθεί από άποψη επικουρικότητας.

4.2. Ποιο θα πρέπει να είναι το πεδίο εφαρμογής της πράξης;

Μια πράξη σχετικά με το δίκαιο των συμβάσεων θα κάλυπτε διάφορους τομείς εφαρμογής.

4.2.1. Η πράξη θα καλύπτει συγχρόνως τις συμβάσεις μεταξύ επιχειρήσεων και καταναλωτών και τις διεπιχειρηματικές συμβάσεις;

Η πράξη θα εφαρμόζεται σε όλα τα είδη των συναλλαγών, είτε διεπιχειρηματικών είτε μεταξύ επιχειρήσεων και καταναλωτών. Υπάρχουν ορισμένες διατάξεις του γενικού δικαίου των συμβάσεων που αφορούν όλες τις συμβάσεις αδιακρίτως, αλλά η πράξη μπορεί επίσης να περιέχει ειδικές διατάξεις, η εφαρμογή των οποίων θα αφορά ορισμένα είδη συμβάσεων, π.χ., υποχρεωτικές διατάξεις που θα διασφαλίζουν υψηλό επίπεδο προστασίας των καταναλωτών. Οι διατάξεις αυτές θα εφαρμόζονται όταν η συναλλαγή περιλαμβάνει ένα συμβαλλόμενο καταναλωτή και έναν επιχειρηματία³⁰.

Μπορούν επίσης να προβλεφθούν χωριστές πράξεις για συμβάσεις μεταξύ επιχειρήσεων και καταναλωτών και για διεπιχειρηματικές συμβάσεις. Καταρχήν, δύο χωριστές πράξεις θα μπορούσαν να ρυθμίσουν καλύτερα ειδικά ζητήματα των δύο αυτών κατηγοριών συμβάσεων και θα ήταν ευκολότερο να εκπονηθούν και να χρησιμοποιηθούν. Πάντως, ο πολλαπλασιασμός των μέσων εμπεριέχει τον αναπόφευκτο κίνδυνο των αλληλοεπικαλύψεων και των ανακολουθιών στη νομοθεσία.

4.2.2. Θα πρέπει η πράξη να καλύπτει συγχρόνως διασυνοριακές και εγχώριες συμβάσεις;

Τα προβλήματα των αποκλίσεων στις νομοθεσίες συνήθως αποτελούν χαρακτηριστικό των διασυνοριακών συμβάσεων, όπου ενδέχεται να εμπλέκονται διάφορες εθνικές ή διεθνείς πράξεις. Μία πράξη που καλύπτει μόνο τις διασυνοριακές συμβάσεις και μπορεί να λύσει τα προβλήματα σύγκρουσης δικαίων μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Στις συμβάσεις μεταξύ επιχειρήσεων και καταναλωτών, οι επιχειρήσεις θα μπορούν να ασκούν δραστηριότητα βάσει δύο δεσμών όρων - μιας για τις διασυνοριακές συμβάσεις και μιας άλλης για τις εγχώριες. Οι καταναλωτές επίσης θα έπρεπε να υπόκεινται σε δύο δέσμες κανόνων. Μία πράξη που θα εφαρμόζεται συγχρόνως στις διασυνοριακές και στις εγχώριες καταναλωτικές συμβάσεις θα μπορούσε να απλοποιήσει περισσότερο το ρυθμιστικό περιβάλλον, αλλά θα είχε επίπτωση στους καταναλωτές που δεν επιθυμούν να

³⁰ Για λόγους συνοχής, η πράξη σχετικά με το ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων θα πρέπει να συμπληρώνει το υπάρχον κεκτημένο του καταναλωτή, ενσωματώνοντας τις απαιτήσεις του, περιλαμβανομένης της προόδου σε θέματα προστασίας των καταναλωτών στην εσωτερική αγορά στο πλαίσιο της οδηγίας για τα δικαιώματα των καταναλωτών.

συναλλάσσονται στη διεθνή αγορά και επιλέγουν να διατηρούν τα εθνικά επίπεδα προστασίας.

Από την άλλη πλευρά, στις διεπιχειρηματικές συμβάσεις, όπου κυριαρχεί η αρχή της ελευθερίας της σύμβασης, θα ήταν παράλογο να στερηθούν τα μέρη τη δυνατότητα επιλογής της ευρωπαϊκής πράξης για τις καθαρά εγχώριες συναλλαγές. Μία πράξη που θα εφαρμόζεται συγχρόνως στις διασυνοριακές και στις εγχώριες συμβάσεις θα αντιπροσώπευε μεγαλύτερο κίνητρο για τις επιχειρήσεις στο να επεκτείνουν το διασυνοριακό τους εμπόριο, εφόσον θα ήταν σε θέση να χρησιμοποιούν μία ενιαία δέσμη όρων και μία ενιαία οικονομική πολιτική.

Η πράξη θα μπορούσε επίσης να εστιαστεί στις συμβάσεις που συνάπτονται στο διαδικτυακό περιβάλλον (ή, γενικότερα, εξ αποστάσεως), παρότι μια τέτοια προσέγγιση δεν θα έλυne το πρόβλημα των φραγμών στην εσωτερική αγορά πέραν του ειδικού αυτού πλαισίου. Οι συμβάσεις αυτές αποτελούν σημαντικό τμήμα των διασυνοριακών συναλλαγών στην εσωτερική αγορά και έχουν εξαιρετικά μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης. Κατά συνέπεια, θα μπορούσε να θεσπιστεί μια πράξη προσαρμοσμένη στον διαδικτυακό κόσμο. Αυτό θα μπορούσε να εφαρμοστεί συγχρόνως σε διασυνοριακές και εγχώριες καταστάσεις ή μόνον σε διασυνοριακές καταστάσεις.

4.3. Ποιο θα μπορούσε να είναι το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της πράξης;

Το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της πράξης σχετικά με το ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων θα μπορούσε να ερμηνευθεί με στενό ή ευρύ τρόπο. Σε κάθε περίπτωση, η πράξη θα πρέπει να καλύπτει υποχρεωτικούς κανόνες δικαίου των καταναλωτικών συμβάσεων, παίρνοντας το κεκτημένο της Ένωσης ως σημείο εκκίνησης.

4.3.1. Η στενή ερμηνεία του πεδίου εφαρμογής της

Μία πράξη σχετικά με το ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων θα μπορούσε να περιοριστεί σε κανόνες σχετικά με: τον ορισμό της σύμβασης, τις προσυμβατικές υποχρεώσεις, την κατάρτιση της σύμβασης, το δικαίωμα υπαναχώρησης, την εκπροσώπηση, τους λόγους ακυρότητας, την ερμηνεία, το περιεχόμενο και τα αποτελέσματα των συμβάσεων, την εκτέλεση, τα ένδικα μέσα για τη μη εκτέλεση, την πολλαπλότητα οφειλετών και πιστωτών, την αλλαγή των μερών, τους συμψηφισμούς των απαιτήσεων και την παραγραφή³¹. Το πεδίο εφαρμογής της θα μπορούσε επίσης να περιοριστεί στους υποχρεωτικούς κανόνες του δικαίου των συμβάσεων του καταναλωτή που παρεμποδίζουν το εσωτερικό εμπόριο, καθώς και στις πρακτικές που προκαλούν ζημιά στους καταναλωτές και στις ΜΜΕ, όπως οι αθέμιτοι όροι συμβάσεων.

4.3.2. Η ευρεία ερμηνεία του πεδίου εφαρμογής της

Μία πράξη σχετικά με το ευρωπαϊκό δίκαιο των συμβάσεων πρέπει να καλύπτει, εκτός από τα θέματα που απαριθμούνται παραπάνω στο τμήμα 4.3.1, συναφή ζητήματα, όπως η αποκατάσταση, η εξωσυμβατική ευθύνη, η κτήση και απώλεια κυριότητας αγαθών και η ασφάλεια επί της κυριότητας κινητών περιουσιακών στοιχείων.

³¹ Η ορολογία του ΣΚΠΑ είναι μόνο ενδεικτική και δεν προεικάζει τη δομή ή την ορολογία της πράξης.

4.3.3. Θα καλύπτονται από την πράξη συγκεκριμένες κατηγορίες συμβάσεων;

Η πράξη, εκτός των γενικών διατάξεων του δικαίου των συμβάσεων, θα περιέχει ειδικές διατάξεις για τις πιο συνήθεις κατηγορίες συμβάσεων. Η πιο κοινή και σημαντική από την άποψη της εσωτερικής αγοράς είναι η σύμβαση για την πώληση αγαθών.

Οι συμβάσεις παροχής υπηρεσιών είναι επίσης πολύ σημαντικές. Πάντως, δεδομένης της ετερογένειάς τους, πρέπει να θεσπιστούν ειδικές διατάξεις για ειδικές κατηγορίες συμβάσεων παροχής υπηρεσιών. Για παράδειγμα, η πράξη θα μπορούσε να περιέχει διατάξεις για συμβάσεις παροχής υπηρεσιών «οιονεί πωλήσεων», όπως η χρονομίσθωση αυτοκινήτων ή οι ασφαλιστικές συμβάσεις. Επίσης, οι συμβάσεις στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών έχουν πολύ εξειδικευμένη και τεχνική φύση, ιδίως όταν διεξάγονται μεταξύ επαγγελματιών και απαιτούν συνετή προσέγγιση, δεδομένου ότι το νομικό περιβάλλον στους τομείς αυτούς αλλάζει με μεγάλη ταχύτητα.

Όσον αφορά ορισμένες συμβάσεις παροχής υπηρεσιών, έχουν ήδη προταθεί από ερευνητές πρότυποι κανόνες και θα μπορούσαν να χρησιμεύσουν ως βάση. Για παράδειγμα, το ΣΚΠΑ περιέχει πρότυπους κανόνες για συμβάσεις μίσθωσης εμπορευμάτων. Η ομάδα έργου «αναδιατύπωση του ευρωπαϊκού δικαίου για τις ασφαλιστικές συμβάσεις» εκπόνησε τις αρχές του ευρωπαϊκού δικαίου για τις ασφαλιστικές συμβάσεις (PEICL)³². Είναι αναγκαία η εκτίμηση της σκοπιμότητας των αρχών για μία απόφαση σχετικά με το κατά πόσον και με ποιο τρόπο πρέπει να εφαρμοστούν στις συμβάσεις χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών.

4.3.4. Πεδίο εφαρμογής ενός ευρωπαϊκού Αστικού Κώδικα

Ένας ευρωπαϊκός Αστικός Κώδικας δεν πρέπει να καλύπτει μόνο το δίκαιο των συμβάσεων, περιλαμβανομένων των ειδικών κατηγοριών συμβάσεων, αλλά επίσης το δίκαιο περί αδικοπραξιών, τον αδικαιολόγητο πλουτισμό και τη διοίκηση αλλοτρίων.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στόχος της παρούσας Πράσινης Βίβλου είναι να ξεκινήσει δημόσια διαβούλευση ώστε να συγκεντρωθούν οι κατευθύνσεις και οι απόψεις των ενδιαφερομένων όσον αφορά τις πιθανές επιλογές πολιτικής στον τομέα του ευρωπαϊκού δικαίου των συμβάσεων.

Η παρούσα Πράσινη Βίβλος θα δημοσιευθεί στο δικτυακό τόπο της Επιτροπής (<http://ec.europa.eu/yourvoice/>). Η διαβούλευση θα διεξαχθεί από την 1η Ιουλίου 2010 έως την 31η Ιανουαρίου 2011 και είναι ανοικτή σε όλους τους ενδιαφερομένους. Ιδιώτες, οργανώσεις και χώρες που προτίθενται να συμμετέχουν στη διαδικασία διαβούλευσης καλούνται να στείλουν τις συμμετοχές τους, με τη μορφή απαντήσεων σε ορισμένα ή σε όλα τα ερωτήματα που υποβάλλονται στο έγγραφο και/ή με τη μορφή γενικών σχολίων σχετικά με τα ζητήματα που τίθενται στο έγγραφο.

Οι συμμετοχές που θα αποσταλούν θα δημοσιευθούν, ενδεχομένως σε περιληπτική μορφή, εκτός εάν ο συντάκτης αρνηθεί τη δημοσίευση των προσωπικών του δεδομένων, εάν θίγονται από τη δημοσίευση αυτή τα νόμιμα συμφέροντά του/της. Στην περίπτωση αυτή, η συμμετοχή μπορεί να δημοσιευθεί ανώνυμα. Αλλιώς, η συμμετοχή δεν θα δημοσιευθεί ούτε, καταρχήν, θα ληφθεί υπόψη το περιεχόμενό της.

³² Αρχές του ευρωπαϊκού δικαίου για τις ασφαλιστικές συμβάσεις, Munich, Sellier, 2009.

Επίσης, από την έναρξη, τον Ιούνιο του 2008, του μητρώου των εκπροσώπων συμφερόντων (lobbyists) ως τμήματος της Ευρωπαϊκής Πρωτοβουλίας για τη Διαφάνεια, οι οργανώσεις καλούνται να χρησιμοποιούν το μητρώο αυτό για να παρέχουν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στο ευρύ κοινό πληροφορίες σχετικά με τους στόχους τους, τη χρηματοδότηση και τις δομές τους. Αποτελεί πολιτική της Επιτροπής οι εισηγήσεις από οργανώσεις να θεωρούνται ως ατομικές συνεισφορές, εκτός εάν οι οργανώσεις έχουν καταχωριστεί σε μητρώο.

Οι συνεισφορές στη διαβούλευση θα αποστέλλονται στη διεύθυνση: jls-communication-e5@ec.europa.eu.

Πληροφορίες σχετικά με την εν λόγω διαβούλευση μπορούν να υποβάλλονται στην ίδια ηλεκτρονική διεύθυνση ή στη διεύθυνση:

European Commission, DG Justice, Unit A2, Rue de la Loi 200, B-1049 Brussels, Belgium.